

Når straffen rammer skævt

Hvordan børn af indsatte rammes på
livet – og hvad vi kan gøre ved det

Rapport for TrygFonden, januar 2022

Indhold

Når straffen rammer skævt

Om rapporten

3

Indledning

Hvordan kan vi sende forældre, der har begået kriminalitet, i fængsel uden at straffe deres børn? 4

Problemet

En barriere for et godt børneliv 8

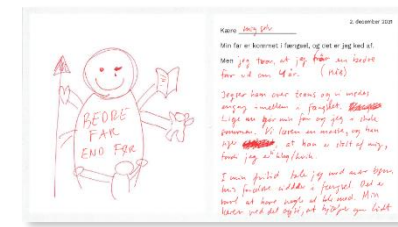
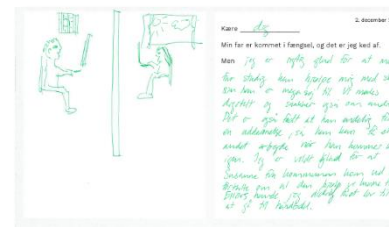
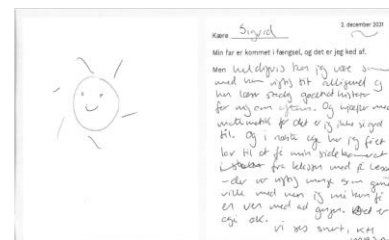
Årsagerne

Børnene bliver berørt, men ikke inddraget 18

Potentialerne

Tre veje til forandring 24

Det kan du gøre 34

Voksnes børnetegninger af en bedre fremtid for børn af indsatte. Fra workshop med tidligere indsatte, praktikere og organisationer på området

Om rapporten

Denne rapport er resultatet af en analyse gennemført af Operate A/S for TrygFonden i 2021.

Alle børn og unge skal udfolde deres potentiale. Det er et af målene i TrygFondens strategi. I Danmark har de fleste børn et godt børne- og ungeliv, som er præget af omsorg, tryghed og udvikling. Men nogle børn vokser op i familier, hvor den ene forælder er i fængsel i kortere eller længere tid. Og det kan give dem ringere chancer i livet end andre børn. Analysen er gennemført for at belyse potentialer for at give børn af indsatte bedre vilkår og undgå, at en forælders fængsling sætter alvorlige aftryk i børne-og voksenliv.

Operates analyse bygger på gennemgang af eksisterende forskningsrapporter og udgivelser, interviews med eksperter og praktikere samt workshops med aktørfeltet og målgruppen selv, som samlet tegner skitsen til de potentialer, der præsenteres i rapporten.

I analysen er indkredset ideer til, hvordan man kan hjælpe børn af indsatte til en hverdag, så de får de samme chancer i livet som andre børn og unge. TrygFonden håber, at analysen kan inspirere, og opfordrer organisationer på området til at arbejde videre med at give også børn af indsatte bedre muligheder for at udfolde deres potentiale.

Tak til organisationerne SAVN og Café Exit, som har bidraget aktivt til hele projektet. Også en særlig tak til de tidligere børn af indsatte og indsatte forældre, der har bidraget med deres historier og perspektiver på problemet, og på hvordan det kan løses.

Jette Jul Bruun

Underdirektør i TrygFonden

Indledning

Hvordan kan vi sende forældre, der har begået kriminalitet, i fængsel uden at straffe deres børn?

Når hammeren falder

Hvordan kan vi sende forældre, der har begået kriminalitet, i fængsel uden at straffe deres børn?

Samfundet søger at straffe dem, der bryder loven. Retsvæsenet skal sikre, at skyldige blive dømt, og at uskyldige går fri.

Men som vores samfund er indrettet i dag, rammer straffen ikke kun den, der begår kriminalitet og skal afsone sin straf i et fængsel. For når den, der har begået kriminalitet er forælder, går straffen også ud over børnene. Børn af indsatte bliver belastet på deres trivsel, deres sociale liv, deres skolegang og deres chancer for at lykkes i deres voksenliv.

Det virker uretfærdigt og uhensigtsmæssigt. At fængselsstraffen, der ellers er udtryk for en "retfærdighedshandling", kan have så dybe bivirkninger. At børn af indsatte bliver "collateral damage" – i én forstand til deres forælders forbrydelser, men i en anden forstand også til samfundets straf.

Så hvordan sikrer vi, at vi kan straffe forældre, der dømmes for kriminalitet – uden at straffe deres uskyldige børn (og familier generelt)? Hvordan sikrer vi, at børns rettigheder, trivsel, uddannelse og fremtid ikke bliver negativt påvirket af deres forældres kriminalitet og den efterfølgende retsforfølgelse? Hvem har mulighed og ansvar for at gøre noget ved det?

Det er de drivende spørgsmål bag denne rapport.

Analysen

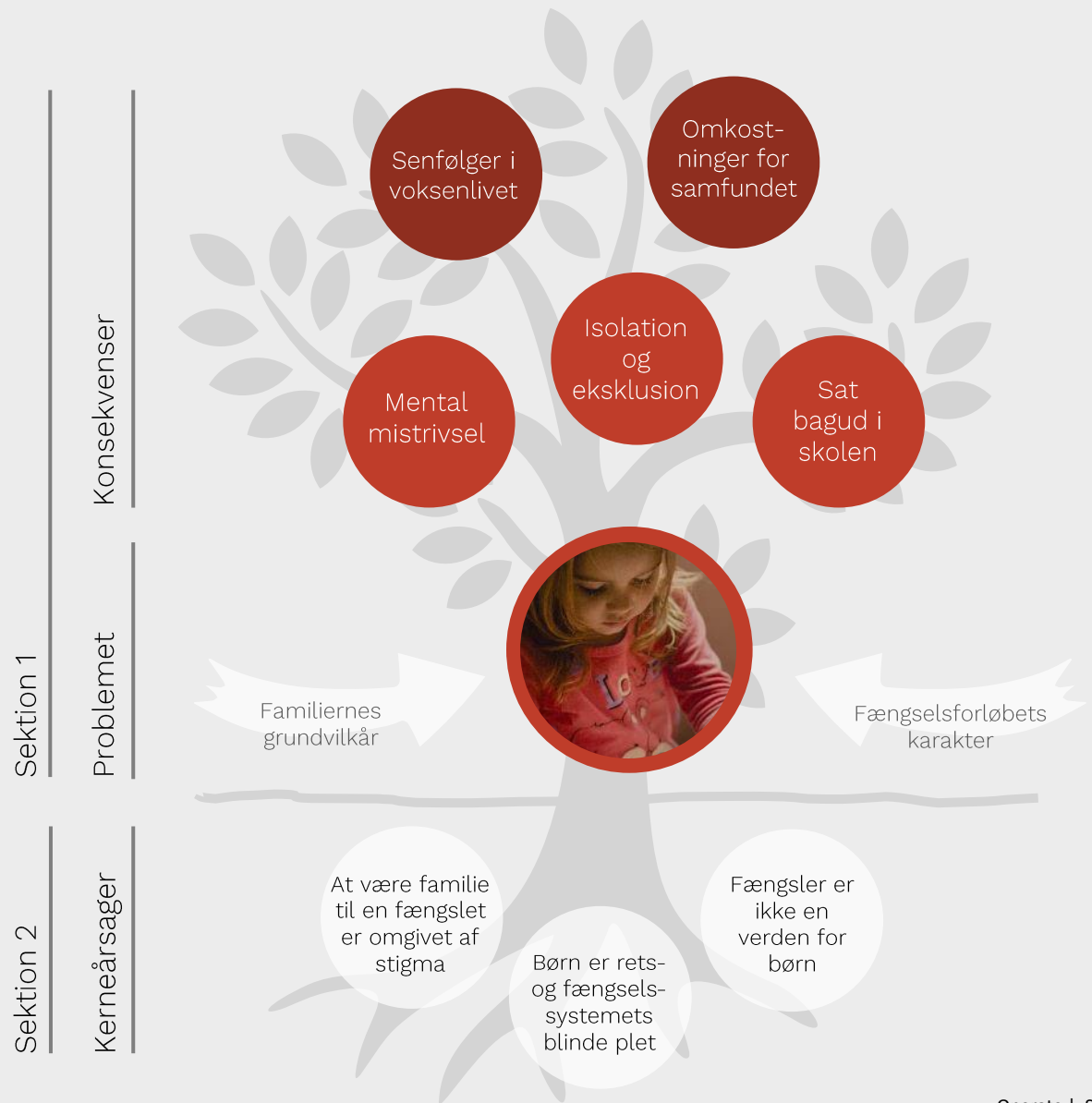
Rundt i problemtræet

I rapporten bevæger vi os rundt i et "problemtræ" for at afdække, hvordan og hvorfor straffen rammer skævt.

Vi ser først på træets top (sektion 1): problemets udbredelse og "dybde", dvs. dets konsekvenser for børn af indsattes barndom og til dels voksenliv.

Herefter dykker vi ned i rødderne (sektion 2), dvs. problemets årsager og de samfundsforhold, der nærer dem.

Endelig springer vi i sektion 3 ud af problemtræet som analytisk ramme og beskriver tre potentialer for forandring. De tre potentialer udspringer fra problemets tre kerneårsager og peger på, hvordan vi kan undgå, at straffen rammer skævt.

De tre potentialer

Sådan undgår vi, at straffen rammer skævt

Kerneårsag #1
Relation til en fængslet
er omgivet af stigma

Potentialet

Vi kan anerkende børn og familier som pårørende

Kerneårsag #2
Børn er rets- og fængselssystemets blinde plet

Potentialet

Vi kan sikre børnenes behov og rettigheder før, under og efter fængsling

Kerneårsag #3
Fængsler er ikke en verden for børn

Potentialet

Vi kan normalisere forælder-barn relationen på tværs af muren

Problemet

En barriere for et godt børneliv

Has Cancer
Definition
Feelings
Treatment

When?
Where?
Why?
How?

5-6%

af en børneårgang oplever, at en forælder kommer i fængsel.
Det svarer til **ét barn i hver klasse.**

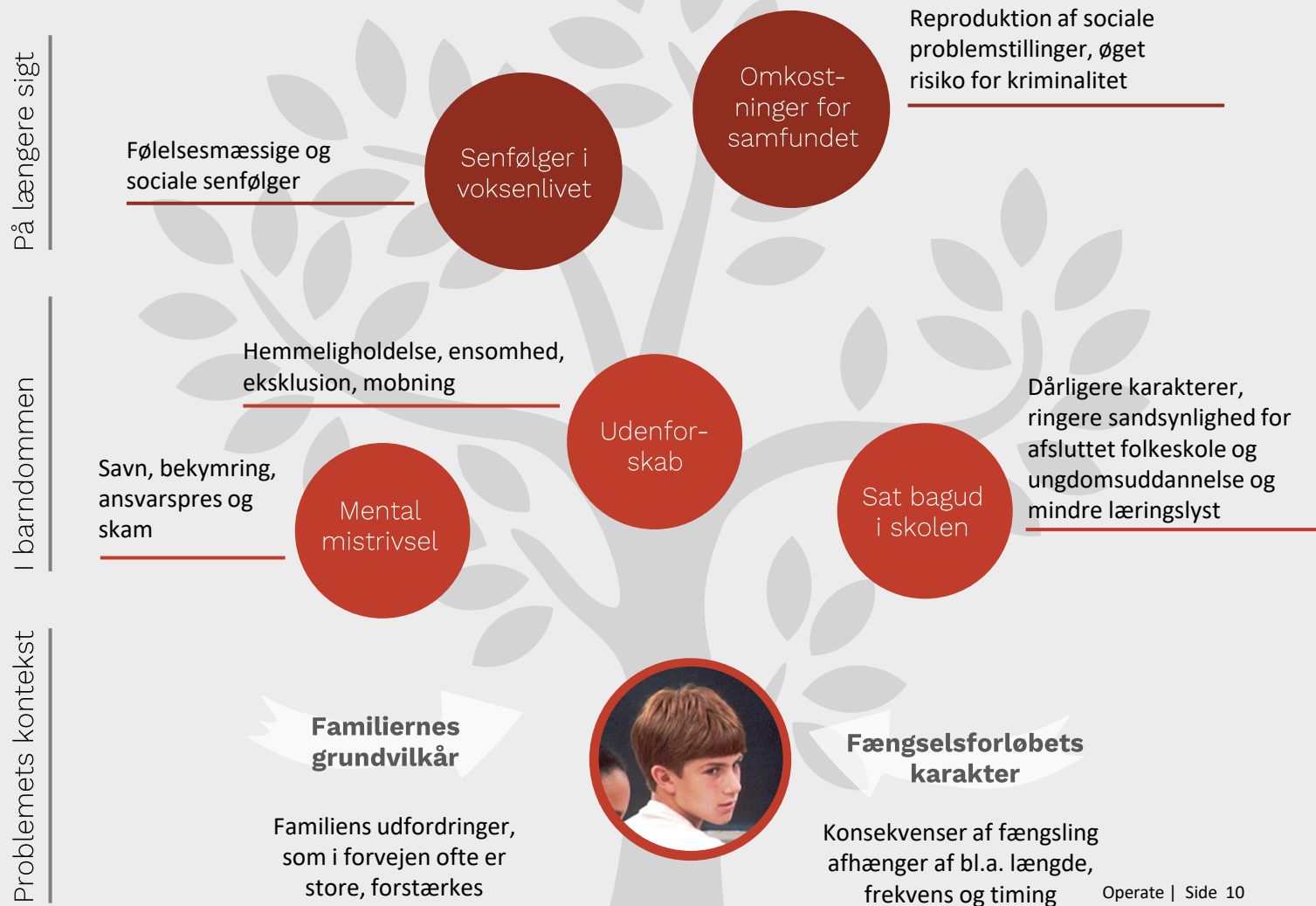
En barriere for det gode børneliv

Børn af indsatte rammes hårdt på flere fronter. Især fordi de ofte tilhører en gruppe, hvis familie i forvejen kæmper med økonomiske, sociale og helbredsmæssige problemer, som bliver forstærket af fængselsforløbet.

De fleste børn af indsatte oplever, at deres forælder kommer kortvarigt i fængsel. For dem kan fængslingsforløbet være en lille sten på vejen – men også dråben, der får bægeret til at flyde over. En mindre gruppe har forældre, der får lange domme. For dem vil fængslingen ofte have alvorlige konsekvenser.

Familiernes forløb og konsekvenserne af dem er meget forskellige. Men det at have en forælder i fængsel kan gå hårdt udover børnenes (mentale) trivsel, deres deltagelse i sociale fællesskaber og deres skolegang.

I denne sektion dykker vi ned i disse konsekvenser og de kontekstuelle faktorer, der har stor betydning for, i hvor høj grad forælderenes fængsling også bliver en straf for barnet.

Et barn af en indsat fortæller

Nannas far sad i fængsel i store dele af hendes barndom. I dag er hun 28 år og ser tilbage på sin opvækst, og på hvordan den trækker spor helt op i hendes voksenliv. Hun fortæller:

Da jeg var fire år gammel fik min far en dom på otte år. Vi fik at vide, at han var på ferie. Det gjorde min mor for at skåne os.

Jeg har altid troet, at min mor takkede nej til hjælp. Men for nylig fandt jeg ud af, at hun har kæmpet meget med kommunen om at få psykologhjælp til mig, der var meget hårdt ramt. Jeg var død-ked af det. Ved psykologen tegner jeg min far som en engel, der er helt sort. Jeg tror, han er væk for altid.

Da jeg starter i anden klasse flytter vi fra det boligkompleks, vi boede i, fordi vi blev kaldt for "fangebørn" og blev ekskluderet. Så vi startede i ny skole, og der fik vi at vide, at vi ikke skulle fortælle det til nogen.

Da jeg er teenager, kommer min far ind og ud af fængslet. Det var hårdt for mig, at der var så dårlig kontakt mellem mig og min far, som jeg elskede og savnede.

Jeg var et meget opsøgende barn. Jeg ville bare gerne accepteres. Det kan jeg se i dag tydeligt har været ud fra et ønske om, at folk ikke skulle forlade mig. I mine teenageår gik jeg meget på kompromis med mig selv, for at folk skulle kunne lide mig.

Jeg havde meget svært ved at skelne mellem godt og skidt. Det var først, da jeg fik børn, at jeg begyndte at finde mig selv.

Jeg var enormt ensom, selvom jeg søgte andre. Jeg var enormt ked af det. Det har taget virkelig lang tid at bearbejde sorgen fra min barndom og mine teenageår.

”Ved psykologen tegner jeg min far som en engel, der er helt sort. Jeg tror, han er væk for altid”

Problemets
kontekst

Familiens grundvilkår

Straffen rammer særligt hårdt der, hvor ressourcerne i forvejen er under pres. Og mange af familierne har allerede svære grundvilkår.

Forløbets karakter

Fængslingens forløb har afgørende betydning for, hvordan barn og familie bliver påvirket. Lange fængslinger sent i barnets liv har størst impact*

*Vive, 2016

Operate | Side 12

Familiens grundvilkår

Mennesker fra alle lag af samfundet kommer i fængsel. Men sammenholdt med befolkningsgennemsnittet er familier til en indsat betydeligt mere udfordrede end andre – ofte på flere parametre. Det kan fx omfatte:

- Lav indkomst
- Kort/ingen uddannelse
- Arbejdsløshed/usikre ansættelser
- Belastet fysisk/psykisk helbred
- Komplekse og evt. belastede familierelationer*
- I de sværeste tilfælde: Misbrug, vold i hjemmet, anbringelser

Fængselsstraffen kan forstærke de udfordringer, familien har på forhånd. En indkomst forsvinder, pres på følelser og hverdagspraktik øges, og familiesituationen spidser til.

Desuden kan der være særlige udfordringer for familier med anden etnisk baggrund end dansk. Fx viser erfaringen fra praksis, at disse familier i endnu højere grad kæmper med stigma og skam.**

82%

af indsatte fædre var uden job forud for fængslingen

54%

af mødre til børn af indsatte har folkeskole som højeste grunduddannelse

24%

af mødre til børn af indsatte er registrerede i psykiatrien

Forløbets karakter

Fængslingens forløb har afgørende betydning for, hvordan barn og familie bliver påvirket. Særligt tre variable karakteriserer forløbet:

- 1. Frekvens:** De fleste forældre får kun en enkelt dom under barnets opvækst, andre ryger ind og ud af fængsel flere gange under opvæksten. Høj frekvens øger uroligheden i familien.
- 2. Længde:** Fængselsdomme og -typer kan naturligvis variere markant. Lang strafflængde påvirker familien mest.
- 3. Timing.** Rammer fængslingen fx tidligt i barnets liv, vil det måske slet ikke opleve udfordringerne. Analyser peger på, at fængslingen har størst negative konsekvenser, hvis dommen afsnes, efter barnet er blevet gammelt nok til at forstå fraværet.

Generelt kan vi sige, at desto mere forælderen er væk samlet set, desto større betydning har forløbet – især når fraværet ligger sent i barnets opvækst.

*For nogle familier kan fængslingen have en befriende effekt, fordi den indsatte forælder spiller en negativ rolle i familielivet.

**SAVN (2021): "Pårørende til indsatte med etnisk minoritetsbaggrund"

VIVE (da SFI) udgav i 2016 rapporten "indsat far, udsat barn". Her skelner de mellem seks grupper af fængselsforløb. "Den store gruppe" favner 87% af børn af indsatte.

87%

1-2 fængslinger
Gns. 2 måneder
Barn er gns. 5,6 år

Mental mistrivsel

Afsavn, bekymring og skam

For et barn kan der være mange forskellige følelser forbundet med at have en forælder i fængsel. Særligt de få børn, hvis forældre får lange eller mange domme, vil opleve at føle savn, bekymring og skam.

Afsavn

Adskillelsen fra forælderen betyder savn af kontakt og nærvær

Bekymring

Børnene bekymrer sig ofte, både for den tilbageværende og den fængslede forældre – og for fremtiden.

Ensomhed

Børnene føler sig ofte alene med problemet. Familien holder ofte fængslingen hemmelig. Det forstærker følelsen af ensomhed og koster mental energi.

Ansvarspress

Familien, der ofte er presset, bliver presset yderligere. Børnene forsøger ofte at tage medansvar.

Skam og skyld

Mange børn skammer sig over forældrens kriminalitet og føler, at de bærer en form for skyld.

”

”Jeg fortalte det ikke i skolen med det samme. Men jeg begyndte at græde hele tiden. I timerne. I skolegården.”

Josephine, 8 år

”Jeg har tit været ked af det over, at jeg ikke bare kunne løfte røret og ringe til ham (...). Jeg kunne ligge en eller anden dag og græde hele dagen, og så kunne jeg først snakke med ham tre dage efter (...)

Anonymt barn af indsat

”Nogle gange drømmer jeg om ham. Han sidder der og fryser og får ikke mad”

Jannik, 9 år.

”Jeg er mega flov over det, han har gjort”

Trine, 17 år. Har ikke fortalt sine venner om sin fars fængsling

(Børn af fængslede, 2011)

Udenfor fællesskabet

Selvisolation eller eksklusion

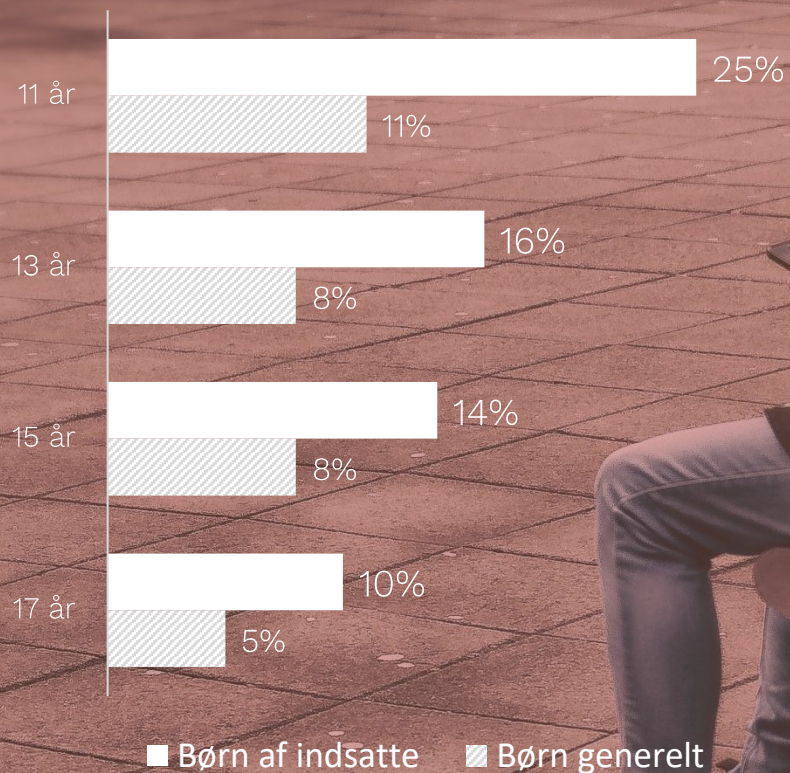
Fængslingen kan medføre, at børnene holdes uden for sociale fællesskaber. Som tallene til højre indikerer, oplever børn af indsatte i højere grad end andre børn at blive mobbet.

Familierne kan ende uden for de sociale fællesskaber, hvis enten børnene eller andre i familien trækker sig. Mange forsøger at holde fængslingen hemmeligt, og for at lykkes med det, er det ofte nødvendigt for dem at holde sig ude af legeaftaler og fællesskaber.

Eller fordi omverdenen (hvis de kender til fængslingen) holder eller endda tager afstand. Berøringsangst og "passiv" eksklusion blandt andre voksne er en måde, det sker på. Mobning fra andre børn/unge er en anden.

Hvis børnene og familierne er udenfor fællesskabet, er de alene med deres problemer og bekymringer, hvilket yderligere forstærker trivsels- og uddannelsesvanskelighederne.

Andel af børn, der angiver at blive mobbet eller drillet af andre

”Jeg har en øvelse, hvor jeg beder børnene skravere på en hjerne, hvor meget den fængslede forælder fylder i deres hoved. De overmaler som regel langt det meste.”

Familierådgiver fra organisationen SAVN

Sat bagud i skolen

Fængslingen påvirker læring og chance for uddannelse

Når en forælder kommer i fængsel, kan det gå hårdt udover barnets trivsel og påvirke dets mulighed for læring. Det gælder både i forhold til deres oplevelse af egen faglighed, deres karakterer, hvor mange som afslutter 9. klasse og hvor mange, der modtager specialstøtte. Det er udfordringer, der rammer en gruppe af elever, som i forvejen kan have det svært i skolen.

Fængslingen kan ramme skolegangen på flere måder:

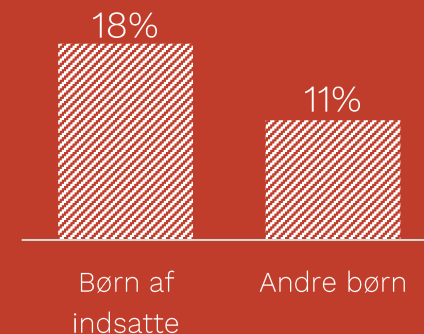
- **Tankemylder og koncentrationsbesvær** Mentalt kan det fylde meget at have en forælder i fængsel. Det kan skabe bekymring for forælderen og familien som helhed.
- **Energi på hemmeligholdelse** Grundet skam og stigma holder mange børn (og familier) fængslingen hemmelig. Det tager energi fra børnene at skulle holde det hemmeligt og kan medføre, at de isolerer sig fra klassefællesskabet.
- **Eksklusion og mobning** En del børn af indsatte oplever at blive udelukket eller mobbet. Det sætter sig direkte på muligheden for at være del af klassens sociale liv og læring.
- **Fravær** Besøg skal ofte ske i skoletiden, og familien er under øget mentalt og praktisk pres. Begge dele giver fravær.

”Det er lige som om, jeg har bier, der summer i mit hoved hele tiden”

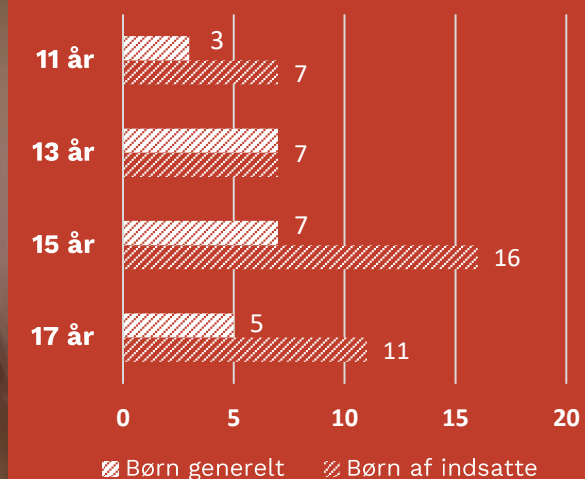
”Jeg har tænkt så meget på min (fængslede) mor, at jeg ikke kunne følge med i timerne”

”Jeg fortalte det ikke i skolen med det samme. Men jeg begyndte at græde hele tiden. I timerne. I skolegården.”

Andel af 16 – 17 årige der ikke har gennemført folkeskolen

Andelen af børn, der ikke rigtig eller slet ikke synes om skolen i øjeblikket. Procent.

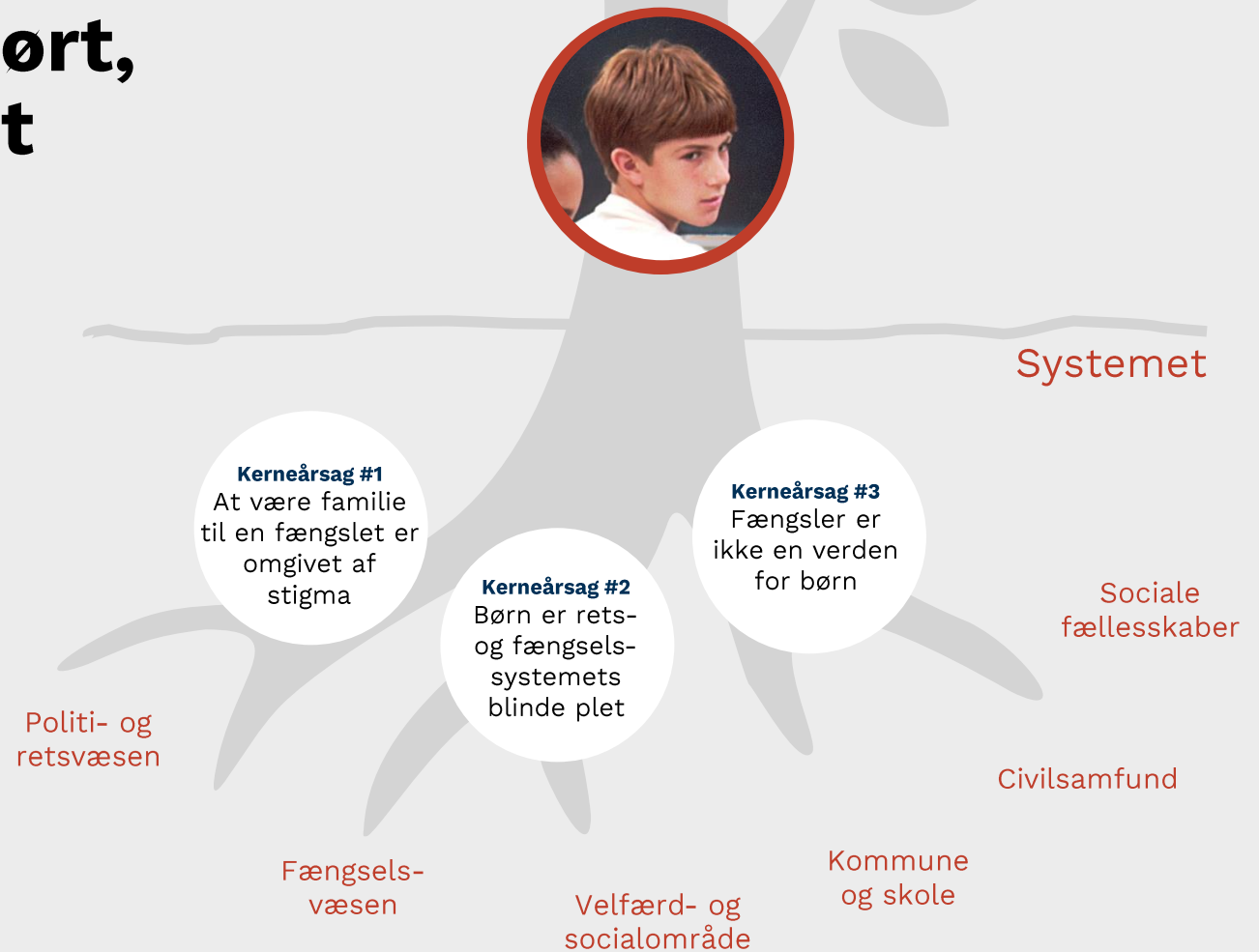
Årsagerne

**Børnene bliver
berørt, men ikke
inddraget**

Børnene bliver berørt, men ikke inddraget

Selvom børn af indsatte i høj grad påvirkes af, at deres forælder bliver dømt, bliver de ikke inddraget i processen. Forælders dom kan spille en væsentlig rolle i forhold til børnenes livsvilkår. Alligevel er måden, vi tænker straf på ikke indrettet til eller omkring børnenes perspektiv og behov.

I denne sektion dykker vi ned i nogle af de faktorer i "systemet", der har betydning for børn af indsatte. Det leder os frem til at definere tre kerneårsager, som ligger til grund for potentialerne i sektion 3.

De mange årsager

Politi- og retsvæsen

- Arrestation tager ikke altid hensyn til børnene
- (Manglende) information til familier om det videre forløb, og hvad de kan gøre/hvor de kan få hjælp
- Praksis for lang varetægtsfængsling
- Begrænset hensyn til fx valg af fængsel, hvorfor der kan være stor geografisk afstand for den indsatte familie.
- Udbredt anvendelse af brev- og besøgskontrol

Fængselsvæsen

- Der er ikke en "forældrekultur" i fængslerne.
- Rammer for besøg er langt fra "normale"
- Ugunstige besøgsvilkår og muligheder for kontakt.
- Der er tilbud og særlige afdelinger med fokus på familier, men disse er stærkt begrænset af ressourcer og udbredelse
- Hensyn til familier er ikke en kerneopgave for fængselsvæsenet

Velfærd- og socialområde

- Kommuner har tilbud og mulighed for tilskud - dog ingen/begrænset kobling til fængselsystemet. Familierne står mellem to "systemer"

Daginstitutioner og skole

- Lærere/pædagoger har begrænset viden om, hvordan de skal støtte op – en del søger viden hos fx SAVN, men mange mangler vigtig viden og værktøjer
- Forventninger til børnene kan blive sænket (uhensigtsmæssigt)

Civilsamfund

- Flere organisationer er på området, men kun én (SAVN) har målgruppen som eneste fokus
- Der er begrænsede ressourcer på området – og begrænset kendskab blandt målgruppen til de tilbud, der er

Sociale fællesskaber

- Emnet er omgivet af stigma, berøringsangst og tabu
- Andre forældre kan fx reagere med frygt for, at deres børn er i kontakt med indsatte børn
- Manglende viden om gode måder at række ud/hjælpe børnene

Tre aktører ligger inde med nøglen til forandring

Ikke alle aktører har lige stort råderum over de mange faktorer, der nærer problemet. Vi kan pege på tre aktører, der er særligt centrale for at få rettet op på den skæve straf:

Civilsamsfundsorganisationer

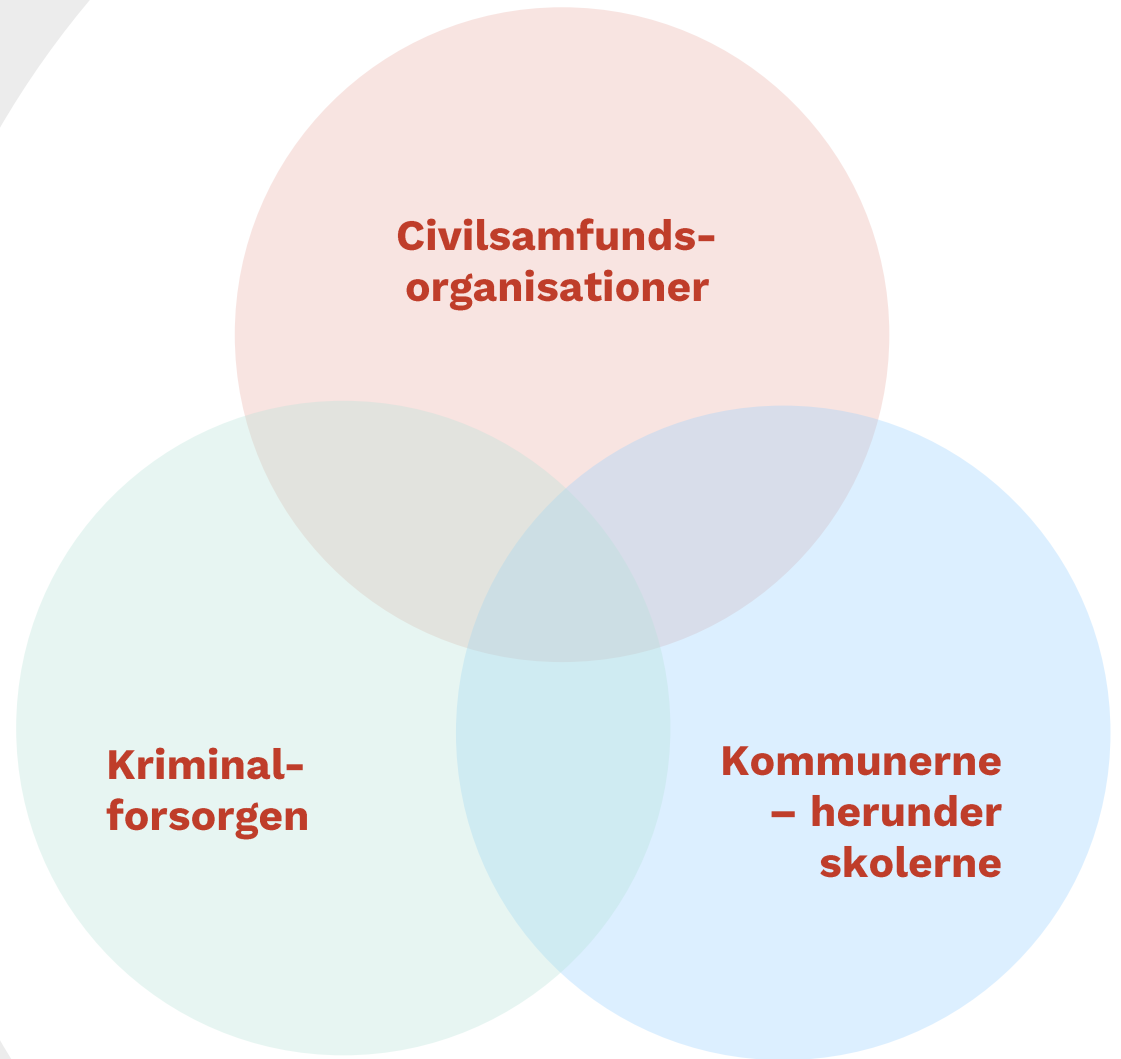
De organisationer, der er helt eller delvist på området, besidder legitimiteten og målgruppeforståelsen til at udvikle og guide initiativer i den rigtige retning.

Kriminalforsorgen

Sidder både bogstaveligt og metaforisk med nøglerne til mange af de løsninger, der skal til for at overkomme afsavn, frygt mv. hos børnene. Nemlig samvær og normalisering (se særligt potentiale 3 nedenfor).

Kommunerne – herunder skolerne

Har muligheder for at lave indsatser, der understøtter familierne. Særligt i skolerne er der en afgørende mulighed for at give børnene et helle fra den pressede situation derhjemme og løse nogle af de uddannelsesudfordringer, som børn af fængslede står overfor.

Eksempler på indsatser, der kan forbedre forholdene

Eksemplerne er fundet i samarbejde med de stakeholders, vi har været i dialog med, men der er ikke foretaget en uddybende systematisk evaluering af eksisterende løsningstiltag.

Det kendetegner feltet, at det er svært konkret at vide, hvilke indsatser, der har en effekt. Det skyldes blandt andet, at det er en relativt lille pulje, man kan analysere – og at det er svært at isolere effekten af selve indsatserne – eller fængslingen for den sags skyld - fra andre faktorer.

Overordnet set er der få indsatser rettet mod børn af indsatte, pårørende til indsatte og indsatte forældre – og de indsatser der er, er sjældent (effekt)evalueret på en tilstrækkelig måde.

Børneansvarlig-ordning

Børneansvarligordningen består af cirka 80 betjente i Kriminalforsorgen som skal have blik for børnene, når de kommer på besøg i fængslerne. De børneansvarlige betjente skal have bestået en række kurser i blandt andet børns rettigheder og har eksempelvis haft ansvar for at gøre de fysiske rum mere børnevenlige.

Familieophold

Opholdene giver familier (eller blot børn/unge) til indsatte mulighed for at mødes over en weekend til samtale, aktiviteter og rådgivning. Opholdene giver et trygt forum at dele sine oplevelser. Organisationen SAVN afholder familieophold i Danmark.

Støttegrupper

Støtte- og pårørendegrupper er en af de indsatser, der virker – og derfor bruges det også af mange af de aktører, der griber ind i feltet – herunder SAVN, BUFFF, FFP og Røde Kors mfl.

Støtte- og samtalegrupper anvendes både inde- og udenfor fængselsmurene.

Godnatlæsning

Muligheden for at læse godnathistorie højt for sit barn – enten 'live' eller indspillet - er afprøvet i nærmest alle danske fængsler og arresthuse, med varierende succes.

Økonomisk støtte

I mange lande, herunder Danmark, er der mulighed for at søge økonomiske tilskud – fx til transport. Støtteordningerne afhænger blandt andet af, hvilken kommune man bor i. For mindre ressourcestærke familier kan det dog være svært at få de tilskud, man egentlig er berettiget til.

Digitale besøg

Digitale besøg er som samværsform blevet afprøvet under Covid-19-pandemien. Afhængig af, hvordan der afsones, kan den indsatte få digitalt besøg af sin familie. Det er selvfølgelig vigtigt, at muligheden for digitale besøg ikke erstatter muligheden for fysisk besøg

Problemet's tre kerneårsager

På tværs af de mange årsager, vi har identificeret, og aktørfeltet, peger vores analyse på tre kerneårsager til, at børn også bliver straffet, når en forælder dømmes for kriminalitet.

I næste sektion udfolder vi de tre kerneårsager og viser, hvilke potentialer for forandring de peger ind i.

Kerneårsag #1

At være familie til en fængslet er omgivet af stigma

Kerneårsag #2

Børn er rets- og fængselsvæsenets blinde plet

Kerneårsag #3

Fængsler er ikke en verden for børn

Potentialerne

Tre veje til forandring

De tre potentialer

Sådan undgår vi, at straffen rammer børn

Kerneårsag #1
At være familie til en
fængslet er omgivet af
stigma

Potentialet

Vi kan anerkende børn og familier som pårørende

Kerneårsag #2
Børn er rets- og
fængselssystemets
blinde plet

Potentialet

Vi kan sikre børnenes behov og rettigheder før, under og efter fængsling

Kerneårsag #3
Fængsler er ikke en
verden for børn

Potentialet

Vi kan normalisere forældre-barn relationen på tværs af muren

Potentialerne bygger på stærke forandringskræfter

De tre potentialer for forandring bringer hver især en eller flere forandringskræfter i spil. Kræfterne er samlet i Operates forandringstrekant.

Adfærd

Når vi flytter individers adfærd i konkrete situationer. Fra dagligdagens små, ubevidste vaner til livets store beslutninger.

Strukturer & policy

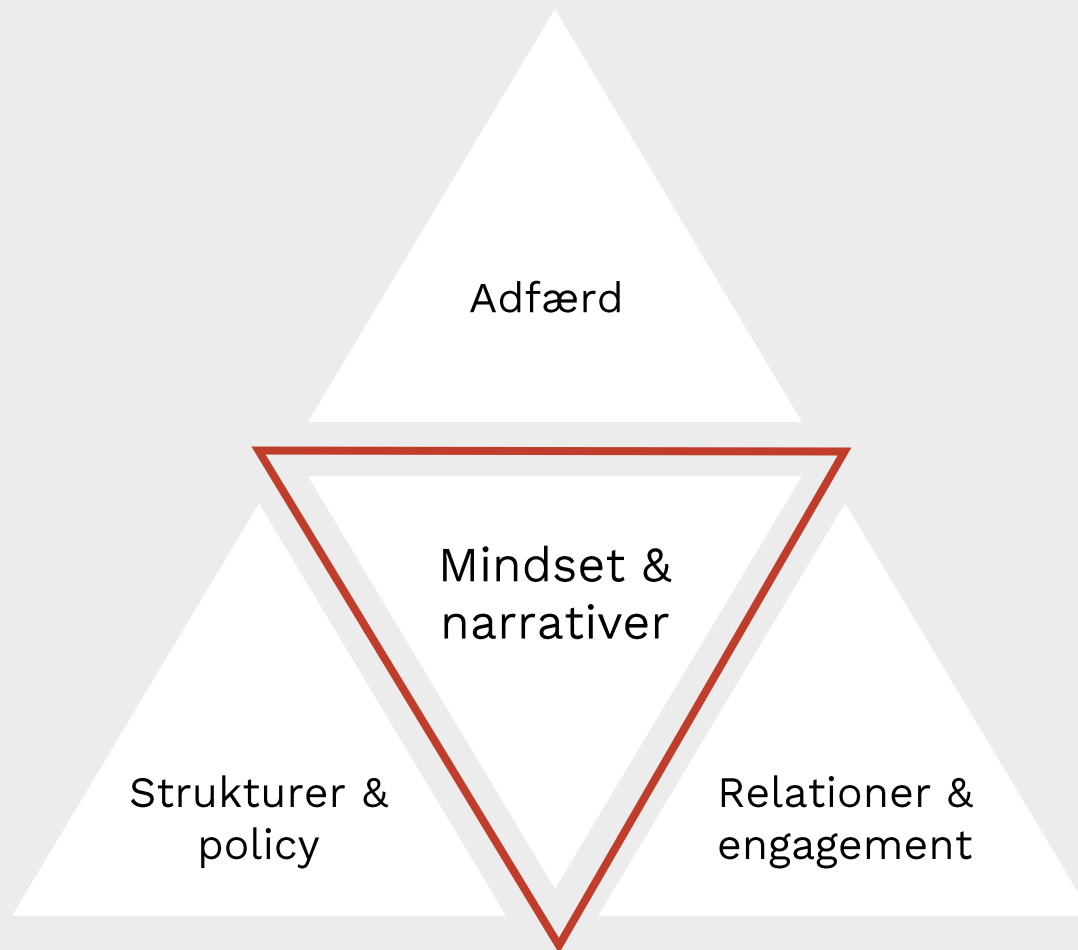
Når vi flytter og redesigner strukturerne omkring problemet, fra lovgivning og ressourcefordeling over organisatorisk praksis til mærkningsordninger og institutionelle produkter.

Relationer & engagement

Når vi udvikler nye eller bedre relationer mellem aktører og engagerer flere (interessenter eller borgere) i at skride til handling over for problemet.

Mindset & narrativer

Når vi skaber eller ændrer den grundlæggende forståelse af problemet og opmærksomheden omkring det – hos beslutningstagere og interessenter, praktikere og befolkning.

Kerneårsag #1

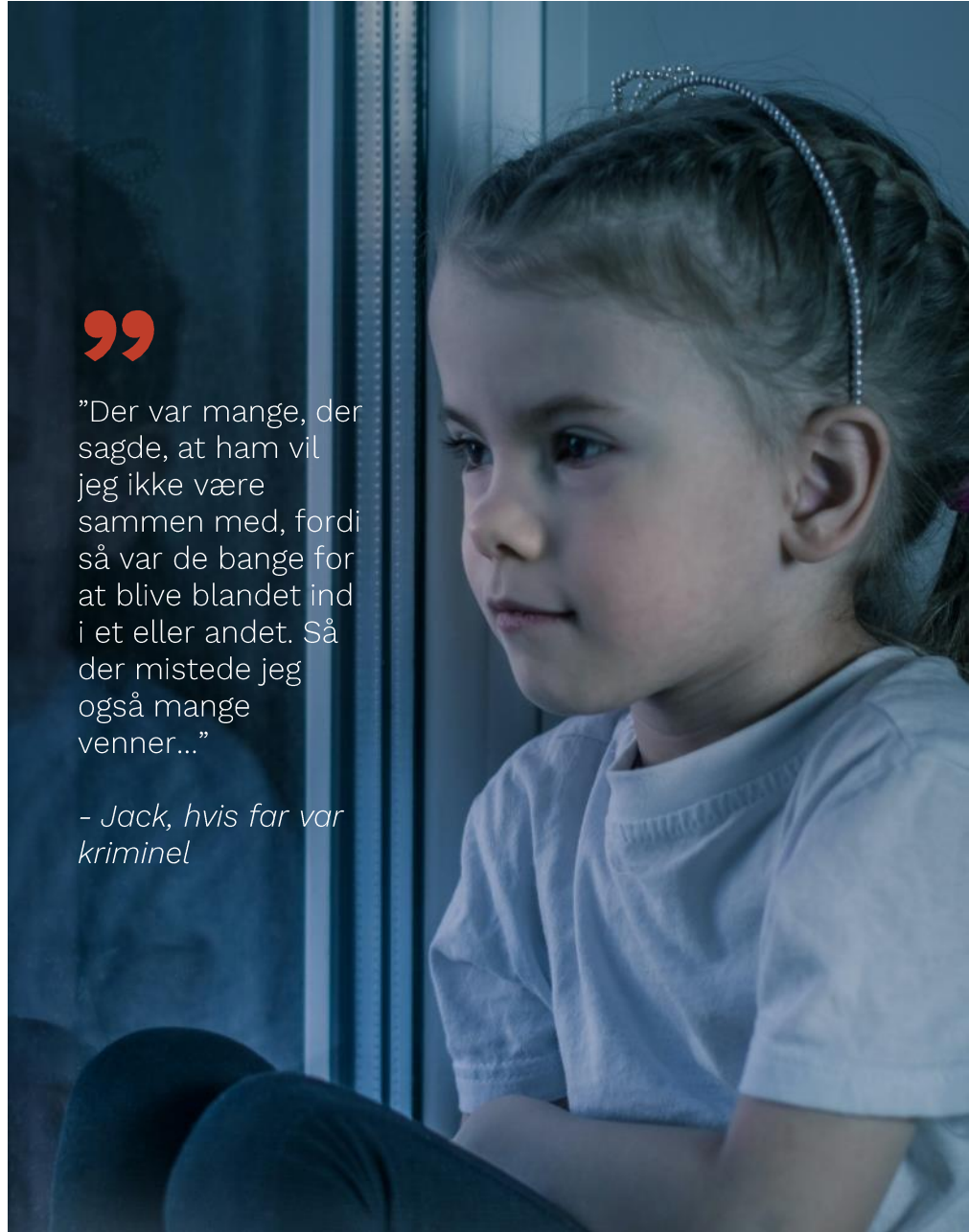
Relation til en fængslet er omgivet af stigma

- At have en forælder i fængsel kan for mange være årsag til stigmatisering fra omverdenen. Berøringsangst fra andre voksne eller mobning fra andre børn kan føre til social eksklusion.
- Børn/familier beskriver også følelser af skam/"selvstigma". De skammer sig og har svært ved at tale om udfordringerne - eller holder det ligefrem hemmeligt, at en forælder er i fængsel.
- Konsekvensen er, at børnene (og deres familier) ikke får den hjælp, de har særligt meget brug for i en krisesituation: Omverdenen holder afstand, og de rækker ikke selv ud.

”

Der var mange, der sagde, at ham vil jeg ikke være sammen med, fordi så var de bange for at blive blandet ind i et eller andet. Så der mistede jeg også mange venner...”

- Jack, hvis far var kriminel

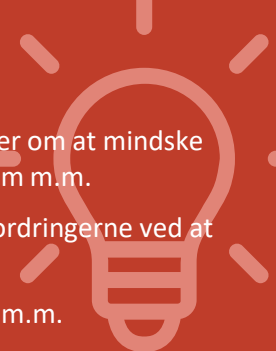
Potentialet

Vi kan anerkende børn og familier som pårørende

- Ved at skabe anerkendelse af, at børnene og deres ikke-indsatte forældre er *pårørende*, kan vi skabe basis for, at både dem selv og omverdenen ser på dem med de rigtige øjne; som nogen, der har brug for og ret til hjælp, og som ikke selv er skyld i den svære situation, de står i.
- En stærkere status kan medvirke til at aftabuisere gruppen, sikre inddragelse i fællesskaber og hjælpe børnene med at bearbejde og håndtere skam- og skyldfølelser samt bryde negativ social arv.
- Potentialet ligger i at flytte **mindset** om, hvad det vil sige at være barn til en indsat. Og **adfærd** – fra ekskluderende til inkluderende og opsøgende.

Konkrete idéer til, hvad man kan gøre

- Partnerskaber mellem aktører på pårørendeområder om at mindske pårørendestigmatisering – fx alkohol, psykisk sygdom m.m.
- Dokumentar eller dramafilm/serie, der belyser udfordringerne ved at være pårørende til en indsat.
- Oplysningsindsats med fx foredrag, samtalesaloner m.m.
- Skolerettet indsats/indsats i daginstitutioner, fx undervisningsforløb eller materialer – gerne koblet med mentorordninger.
- Kampagner, der sætter ansigter på målgruppe og problemstillingen
- Udvikling og udbredelse af gode råd til forældre, lærere m.m.
- Samtalegrupper/netværk for børn og familierne selv og mulighed for psykologsamtale.
- Udvikling af særlige indsatser målrettet familier med etnisk minoritetsbaggrund

Kerneårsag #2

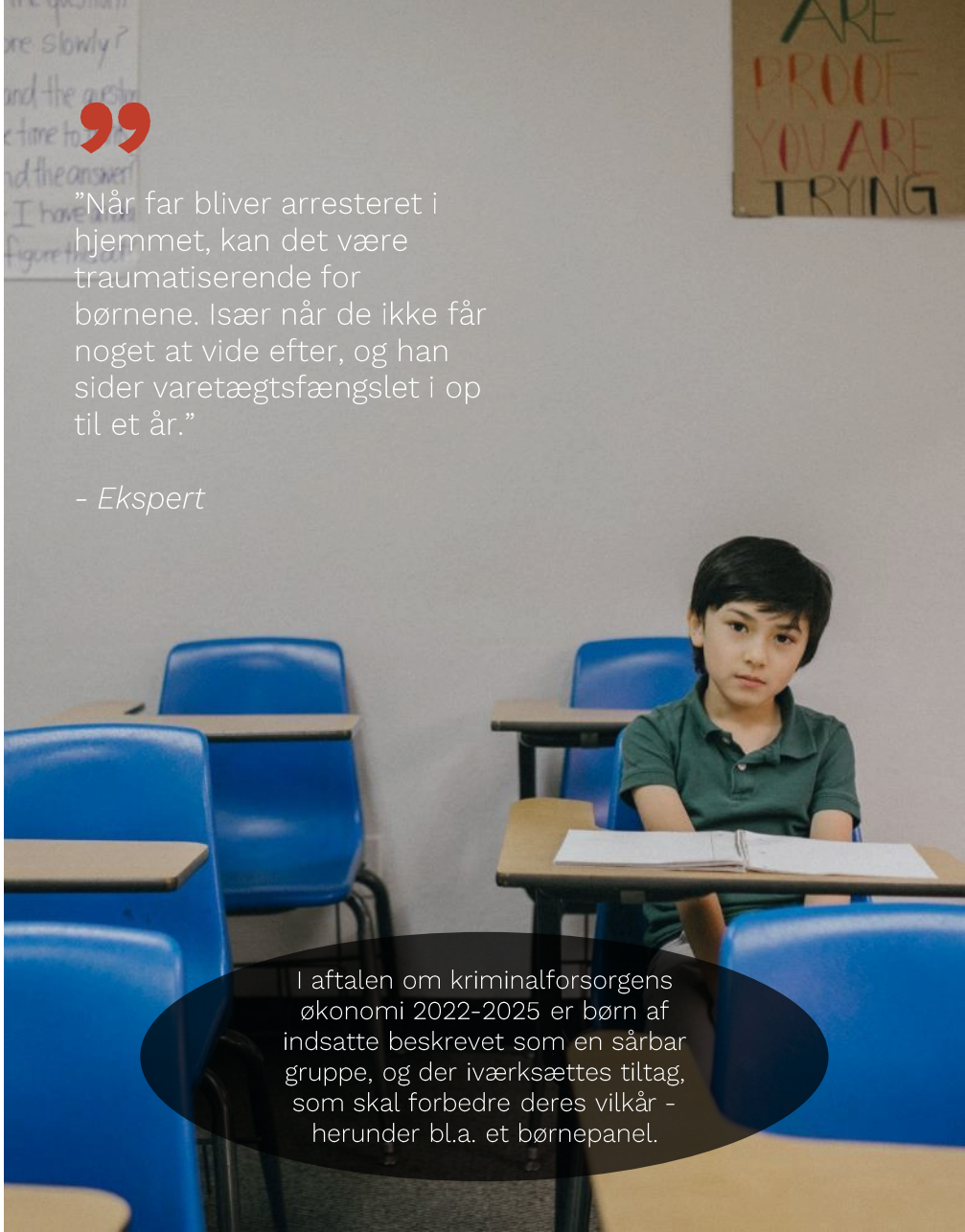
Børn er rets- og fængselsvæsenets blinde plet

- Der er klare procedurer og praksis for, hvordan en person anholdes, føres for retten, dømmes og afsoner. For den indsatte familie er en klar procedure og praksis helt fraværende. På trods af at de er tæt (om end "passivt") involveret.
- Det betyder, at barnets behov og oplevelse *ikke* er tænkt ind i, hvordan politi, retsvæsen og øvrige myndigheder opererer. Ligesom der ikke findes en fast tilgang til, hvordan man griber og understøtter børnene før, under og efter fængslingen.
- Der kan være mange konsekvenser; at arrestationer traumatiserer, varetægtsfængslinger skaber voldsomme bekymringer, og fraværet af den indsatte lægger enormt pres på familien, uden at andre går ind og støtter op.

”

”Når far bliver arresteret i hjemmet, kan det være traumatiserende for børnene. Især når de ikke får noget at vide efter, og han sidder varetægtsfængslet i op til et år.”

- Ekspert

I aftalen om kriminalforsorgens økonomi 2022-2025 er børn af indsatte beskrevet som en sårbar gruppe, og der iværksættes tiltag, som skal forbedre deres vilkår - herunder bl.a. et børnepanel.

Potentialet

Vi kan sikre børnenes behov og rettigheder før, under og efter fængsling

- Vi kan sætte og realisere en ambition om, at barnets behov og rettigheder skal imødekommes før, under og efter fængslingen.
- Det kan udkrystallisere sig i en samlet pakke/forløb, der automatisk sættes i gang, når en forælder skal i fængsel. Pakken/forløbet kræver indsats, procedurer og praksis på tværs af aktører – politi, fængselsvæsen, kommune, skoler, civilsamfund mv.
- Kernen af potentialet ligger i et skift af **mindset**; fra at straf handler om individet, der har begået kriminalitet, til at der er tale om et socialt indgreb, der også berører og – derfor skal tage højde for – de børn og familier, der er omkring. Dertil ligger potentialet i at udvikle **relationer** mellem aktører, der kan se børnenes ”rejse” på tværs og gribe ind de steder, hvor børnenes behov falder mellem sprækkerne.

Konkrete idéer til, hvad man kan gøre

- En samlet pakke til de indsattes familier, så disse understøttes før, under og efter fængslingen.
- Etablering af et forum på tværs af myndigheder og aktører med fokus på at fremme børnenes perspektiv og rettigheder.
- Håndbøger til politi og fængselspersonale og informationsmateriale til den indsattes familie med fokus på rettigheder og inddragelse (“Nothing about me without me”-princippet).
- Bedre hjælp til håndtering og støtte i skolen og daginstitutionerne.
- Bedre tilskudsordninger og professionel vejledning i, hvordan de søges.
- Skabe viden om konsekvenserne af Brev- og besøgskontrol og varetægtsfængsling i retsvæsenet.
- Etablere samarbejder med politiet om Socialsøg – et IT-system til at identificere udsatte børn.

Kerneårsag #3

Fængsler er ikke en verden for børn

- At fængsler ikke er en verden for børn lyder umiddelbart ikke overraskende. Men når op til en tredjedel af indsatte har børn, har det stor betydning for, om barnet og den indsatte forælder kan have et godt samvær – fysisk og på ”tværs af murene”
- I dag er forældre-barn relationen præget af stor unormalitet. Besøgs-/samværsmuligheder er begrænsede og langt fra alle fængsler er indrettet til måder at være sammen på, der er naturlige for børn og deres forældre.
- Samtidig er der ingen ”forældrekultur” i fængslerne: Da de indsatte sjældent snakker med hinanden eller andre om deres børn og det at være forælder, og da kontaktmulighederne med deres børn er meget begrænsede, er det ofte svært for forældrene at agere som ansvarsfulde og omsorgsfulde forældre, mens de er fængslet
- Børnenes forestillinger om fængslerne skaber desuden stor bekymring på vegne af den indsatte forælder.

Cirka hver tredje indsatte er forældre (pr. 1. januar 2021)

- Faktaark børn af indsatte 12022021 (2021)

”Nogle gange drømmer jeg om ham. Han sidder der og fryser og får ikke mad”

- Jannik, 9 år.

Potentialet

Vi kan normalisere forældre-barn relationen på tværs af muren

- Ved at skabe de fysiske og mentale rammer for et mere "normalt" barn-forældre forhold, kan vi mindske barnets bekymringer og savn. Samtidig kan vi gøre rollen som forælder til en vigtig løftestang for resocialisering af de indsatte.
- Med en tættere relation kan vi også løfte konkrete udfordringer for både barn og forælder. Fx uddannelse, som de ofte kæmper med på begge sider af muren.
- Vi kan også udvikle fællesskaber og kultur inde i fængslerne, så der samlet set bliver en mindre forrået kultur, og i stedet plads til at tale om og være det, mange af de indsatte gerne vil; forældre til deres børn.
- Med potentialet udnytter vi **relationer** (særligt barn-forældre relationen) som en forandringskraft, ligesom vi arbejder med **strukturer** (rammerne for samvær)

Konkrete idéer til, hvad man kan gøre

- Re-tænke og opprioritere besøgsfaciliteter og -rammer: fysiske rum der understøtter normale samværsformer – fodbold, legepladser, videofilm mv.
- Fortsætte og udbygge samtalegrupper for indsatte forældre.
- Initiativer der fremmer "fælles uddannelse" – den indsatte forældre og barn uddanner sig sammen/lektiehjælp.
- Bedre muligheder for digitalt samvær.
- "Tag en ven med"-dage.
- Ansætte pædagogisk personale i de større fængsler, der fx kan tilbyde aktiviteter i mellem barn og indsat i weekenderne.

Aktuelt:

Ny aftale for Kriminalforsorgen lover forbedrede forhold for børn af indsatte

I december 2022 indgik et flertal i Folketinget en aftale om Kriminalforsorgens økonomi 2022-2025.

I denne aftale er et (blandt mange) fokuspunkter forbedrede forhold for børn af indsatte. Under dette punkt beskriver aftalen, at der skal etableres "en ordning, der skal sikre, at børn af indsatte kan kommunikere med indsatte forældre via video, etablering af besøgsfaciliteter og udendørsfaciliteter til børn i en række fængsler, hvor der i dag ikke er disse faciliteter, ligesom at der ved etablering af nybyggeri skal tages højde for behovet for besøgsfaciliteter og udendørsfaciliteter til børn. Hertil skal udgangsvejledningen ændres, så det bl.a. bliver muligt for indsatte at få udgang til eget barns fødselsdag til og med, at barnet er fyldt 18 år, såfremt den indsatte i øvrigt har opnået tilladelse til udgang."

Disse planer tager skridt i retning af potentiale 3, "Vi kan normalisere forælder-barn relationen på tværs af muren".

15. december 2021

Aftale om kriminalforsorgens økonomi 2022-2025

Regeringen, Dansk Folkeparti, Socialistisk Folkeparti og Det Konservative Folkeparti er enige om en ny flerpartsaftale for kriminalforsorgens økonomi 2022-2025. Aftalen skal skabe fundamentet for en genopretning af kriminalforsorgen med en væsentlig forøgelse af kapaciteten og en målrettet indsats for at fastholde og rekruttere de nødvendige fængselsbetjente. Samtidig skal der sættes hårdt ind over for de indsatte, som ikke vil et liv uden kriminalitet, mens de, som ønsker at være en del af samfundet, skal hjælpes bedre på vej.

Kriminalforsorgen står aktuelt over for en grundlæggende driftsudfordring med et historisk højt belæg, stor mangel på fængselsbetjente og for få fængsels- og arrestpladser. Antallet af indsatte i kriminalforsorgens institutioner er steget markant de seneste år, og belægget har ikke været højere siden årene umiddelbart efter 2. verdenskrig. På trods af at der siden indgåelsen af flerpartsaftalen for 2018-2021 er idriftsat mere end 600 pladser, forventer kriminalforsorgen, at landets fængsler og arrestar i de kommende år vil have væsentligt flere indsatte, end kapaciteten og bemandingen tillader. Hvis der ikke tages skridt til at forøge kriminalforsorgens kapacitet eller reducere belægningsgraden, er der risiko for, at der i 2025 mangler op imod 1.000

Sideløbende med udviklingen i belægget er antallet af fængselsbetjente faldet med ca. 23 procent over de seneste 10 år. Udfordringerne består både i fastholdelse og rekruttering af fængselsbetjente og transportbetjente. Det høje belæg og manglen på fængselsbetjente påvirker forholdene i kriminalforsorgen. Det skaber et udfordrende og nedslidende arbejdsmiljø for de ansatte og giver mindre tid til det relationelle og nedslidende forebyggende arbejde. Derudover kommer, at kriminalforsorgen oplever, at de indsatte generelt er mere forberedte og negativt styrende end tidligere, og særligt indsatte med relationer til hjemmiljøet udgør en sikkerhedsudfordring. Det stiller større krav til fængselsbetjentenes og fængslernes og arresternes kapacitet og indretning.

Afrunding

Det kan du gøre

Det kan du gøre

Følgende bud på, hvad man som enkeltperson kan gøre for børn af og familier til indsatte, er udarbejdet i samarbejde med Elisabeth Toft Rasmussen, der er sekretariatsleder i SAVN.

Hvis du er i kontakt med et barn af en indsat eller andre pårørende til indsatte, så husk at de selv er ofre for en kriminel handling, som de ikke har andel i.

1. Spørg ind, det hjælper

Hvis det falder naturligt, så skab et trygt rum og spørg, om der er noget de har lyst til at snakke om, eller noget de har brug for hjælp til. Måske har barnet eller hele familien brug for nogen at tale med eller brug for praktisk hjælp i en presset hverdag.

2. Se dem som pårørende

Mød børn af indsatte og andre familiemedlemmer til indsatte med respekt, åbenhed og forståelse. Familier til indsatte er pårørende på linje med pårørende til psykisk og fysisk syge.

SAVN
Børn og pårørende til indsatte

Kilder

Kilder

Væsentlig desk research:

- VIVE (2016): Indsat far, udsat barn?
Helene Oldrup, Signe Frederiksen, Sofie Henze-Pedersen og Rikke Fuglsang Olsen
- JM (2021) Faktaark børn af indsatte 12022021.
- Børn af fængslede (2011)
Peter Scharff Smith og Janne Jakobsen
- Arbejdsgruppe om børn af indsatte (2021): Rapport om bedre rammer for besøg mv. for børn af indsatte
- SAVN (2021): Pårørende til indsatte med etnisk minoritetsbaggrund
Julie Nielsen og Tahrir Hadidi
- Analyse & Tal – for SAVN (2020): Giv en stemme til pårørende
- Aftale om Kriminalforsorgens økonomi 2022 – 2025. (2021)

Involverede organisationer:

- SAVN – Børn og pårørende til indsatte
- Café Exit
- COPE – Children of Prisoners Europe
- VIVE – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
- BUFFF – Barn och ungdom med förälder/familjemedlem i fängelse
- FFP – For Fangers Pårørende
- High:Five